

Szakmai beszámoló az NKA 3506/1820 sz. pályázat megvalósításáról

„Napkeletről jöttem, nagy palotás rakott városba kerültem.” Kós Károly világa,

1912

Budapest Főváros Levéltára és Székely Nemzeti Múzeum (Sepsiszentgyörgy)

közös kiállítása

Budapest és Sepsiszentgyörgy egy-egy fontos, emblematikus jelentőségű intézményének az arculatát meghatározó és egyben Kós Károly építész-tervezői pályáján is kiemelt jelentőségű épülete 100 éves 2012-ben: az egyik a budapesti Állatkert, a másik a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum. Mindkét intézmény korábban alakult, de 1912-ben épült meg a mai arculatukat és 100 éves működésüket meghatározó épületegyüttes, így identitásuk elválaszthatatlan Kós Károlytól. Ebben a két városban található egyúttal a legtöbb Kós Károly által tervezett épület – ami jelzi a két város akkori vezetésének és elitjének szellemi tájékozódását, ilyen irányú nyitottságát. Kós Károly varjúvári hagyatéka szétszóródott 1944-ben. Legtöbb fennmaradt építészeti terve Budapest Főváros Levéltárában (és kisebb részben a Kiscelli és az Építészeti Múzeumban) található, ezek zömét is a 100 éves Állatkert rajzai teszik ki. Sepsiszentgyörgyön pedig a Székely Nemzeti Múzeum gyűjteményében található bőséges eredeti anyag.

A két várost vasút köti össze, melynek vonala mentén kb. éppen félúton, Sztánán építette fel Kós Károly munkásságának szellemi, családjának mindennapi otthonát.

Ezek a tények ösztönözték a két együttműködő intézményt arra, hogy vándorkiállítás keretében mutassák be az 1912-es világ gyakorlati és szellemi összefonódásait, párhuzamait mutatná be Kós Károly tervein, gondolatain és megvalósult munkáin keresztül

A kiállítás elsőként 2012. november 9. és 2013. április 10. között került bemutatásra Budapest Főváros Levéltárában. A kiállítást Fabó Beáta (BFL) és Anthony Gall (Szent István Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kara) állította össze.

A kiállítás tartalma

Az 1912. évhez fűződik Kós Károly több kiemelt jelentőségű műve, közülük a legjelentősebb a budapesti Állatkert és a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum megépítése. Kós 1907 és 1914 között Budapest, Kalotaszeg és Sepsiszentgyörgy között ingázott. Ez volt építészeti pályájának legmeghatározóbb időszaka. A kiállítás építészeti pályájának első hét évét és annak előzményeit; családi-baráti-kollegális kapcsolatait, mint alkotói hátteret; valamint szűkebb és tágabb hazáját mutatta be, vagyis mindazt, ami formálta alkotói egyéniségét. A kiállítás alapanyagát a budapesti Állatkert és a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum kevésbé ismert, részben eddig be nem mutatott dokumentumai képezték.

A kiállító terem és installáció

Az eredeti dokumentációkat a levéltár korszerű kiállító termében, a másolatokat a földszinti aulában helyeztük el. A levéltárba érkezők először az aulával találkoznak. Ebben a csarnokban 12 dekoratív, kialakításában az erdélyi építészethez, Kós munkáságához illeszkedő faszerkezetű paraván készült Anthony Gall építész tervei szerint, 36 habkartonból készült kiállító felülettel. A paravánok tervezésénél – vándorkiállítás lévén – az esztétikai megoldáson túl meghatározó szempont volt az időtállóság és az egyszerű szétszedhetőség. Az aulában helyeztük el az egyéb, társintézményektől kölcsönzött tárgyi anyagot: a Néprajzi Múzeum Kalotaszegről származó kerámia-, fa és textil tárgyait, valamint a Kós Károly épületeiről készült maketteket (készítő, kölcsönzők: Fővárosi Állatkert, Magyar Építészeti Múzeum, magánszemélyek).

Az emeleti kiállító termünkben mutattuk be a BFL állományából válogatott eredeti restaurált terv-, fotó- és iratanyagokat, kiegészítve néhány kölcsönkapott dokumentációval (Magyar Építészeti Múzeum, magángyűjtemény).

A kiállítást igen gazdag fotóanyag kísérte. Az erdélyi életre vonatkozó régi felvételek a kolozsvári Kriza János Néprajzi Társaság fotógyűjteményéből származtak. Az épületek jelenlegi állapotának a bemutatása Haris László fotóművész képeinek segítségével történt.

A kiállításon a Kós család tagjai (unokák) információkkal és dokumentációkkal segítettek.

A kiállítás látogatói

A kiállítást a BFL-ben mintegy 1600 fő tekintette meg. Az általánosságban érdeklődő látogaton túl megemlítjük az erdélyi származásúak vagy kötődésűek, az építészek, az egyetemisták kiemelt jelenlétét. Csoportok részére vezetett látogatásokat tartottunk: egyetemek és egyéb iskolák, egyesületek, Építész Kamara, fővárosi és vidéki helytörténeti társaság, értelmiségiek köre, nyugdíjasok klubja, stb. részére. Intézményünk részt vett a középiskolások és általános iskolások TÁMOP-on belüli oktatásában, ahol szintén hasznosítottuk a kiállítás anyagát.

A Levéltárunk egyik legsikeresebb, a sajtóvisszhang tanúsága szerint határon túl is érdeklődést keltő kiállítása volt.

A kiállításhoz kapcsolódó kiadvány

A megnyitóval egyidejűleg 1000 db szórólap készült a kiállításhoz.

A kiállítás anyagát bemutató 200 oldalas könyv magyar és angol nyelven jelent meg 2013-ban. Színes képekkel gazdagon illusztrált, tanulmányokkal bővített. Árusításra került Erdélyben is, Sepsiszentgyörgyön, de például Csíkszeredában egy iskola ballagási ajándékként adta diákjainak.

A kiállítás vándorlása

A vándorkiállítás céljára további 11 tabló készült, a BFL eredetiben bemutatott terveinek kiváltására. A vándorkörúton mintegy 60 tabló a hozzátartozó faszerkezetű paravánokkal (kiállító állvány) és egyéb kiegészítőkkel utazik. A meghívó, az egységes arculat biztosítására, az eredeti meghívó helyi változata.

A kiállítás eddigi állomásai:

- Sepsiszentgyörgy, Székely Nemzeti Múzeum: 2013. április 25-től július végéig
- Kézdivásárhely, Incze László Céhtörténeti Múzeum: augusztus 16-tól
- Bukarest, Balassi Intézet Bukaresti Magyar Kulturális Központ: szeptember 18-tól

További tervezett állomásai:

- Székelyudvarhely
- Csíkszereda
- Kolozsvár
- Gyergyószentmiklós

A tervek szerint az erdélyi körút 2014 szeptemberében zárul.

A kiállításról szóló beszámoló a levéltár honlapján http://bfl.archivportal.hu/index.php?action=gallery&category_id=452 URL címen érhető el, a sepsiszentgyörgyi megnyitóról szóló beszámoló http://bfl.archivportal.hu/index.php?action=gallery&category_id=476 címen.

A sajtóvisszhang válogatott gyűjteménye

http://bfl.archivportal.hu/index.php?action=gallery&category_id=98&pg=3

http://bfl.archivportal.hu/index.php?action=gallery&category_id=98&pg=2,

http://bfl.archivportal.hu/index.php?action=gallery&category_id=98&pg=1

URL címen érhető el.

A pályázati támogatást a kiállítás kivitelezésére, Székelyudvarhelyre történő szállítására, valamint a kétnyelvű kísérő kiadvány elkészítésére fordítottuk.

A kiadványokat, valamint CD lemezen a fotódokumentációt mellékeljük.

Budapest, 2013. szeptember 16.

Dr. Sipos András

főosztályvezető

pályázati megbízott